

The Office Of The Principal and Vice - Chancellor

**PROF MS MAKHANYA, NHLOKO NA XANDLA XA
CHANSELARA**

**YUNIVHESITI YA AFRIKA
DZONGA**

MBULAVULOKULU: *GALA DINNER*: SEREMONI YA

MASAGWATI YA NDZAVISISO

4th FLOOR FUNCTION HALL

KGORONG BUILDING

UNISA MUCKLENEUK CAMPUS

2 Nyenyankulu 2018

- Mufambisi wa nongoloko, Dok Meiya Nthoesane
- Chanselara wa Yunivjesiti ya Afrika Dzonga, Muchaviseki
Khale ka Phuresidente Thabo Mbeki

- Mutshamaxitulu wa Khansele ya Unisa Nkul Sakhi Simelane (loyi a nga riki kona)

- Swirho swa Khansele ya Unisa Leswi nga kona laha
- Swirho swa swa vudipulomati
- Dok Daisy Selematsela, Mukhomela Xandla xa Nhloko ya Yunivhesiti: Ndzavisiso, Tidyondzo ta Minthwaso ya le Henhla, Vuengetelaswintshwa na swa Vubindzu, na swirho swa huvo ya *Unisa na vufambisi lebyi engeteriweke* na xitafu lexi nga kona haleno
- Man Janet Remmington, Mulawuri wa Xifundza: Afirika na Mulawuri wa swa Vuhleri: Tijenali ta Vutshila bya Misava hinkwayo na Vanhu, Taylor & Francis
- Swirho swa xiyenge xa van'wamabindzu
- Mavandla ya swichudeni na ya vahirhi ya Unisa
- Vaendzi va hina vo xiximeka madyambu lawa : vaamukeri va masagwati ya ndzavisiso
- Vanyanyuri va hina madyambu lawa, va *New Kopano Quartet*
- Vaendzi vo hlawuleka, vamanana na vatatana

I madyambu lamanene eka hinkwenu. Hi ku yimela Chanselara, Khansele na Vufambisi bya Unisa, i ntsako eka mina na ku twa ndzi xiximiwile ku mi amukela hinkwenu hi mandla mambirhi eka

nkhuvo wo hlawuleka wa rin'we ra masiku ya nkoka ya ndhawu ya hina, ya Masagwata ya Ndzavisiso na Vuengetelaswintshwa ya le Unisa.

Hi 1995, eka xibububu xa ku nghena ka inthanete emisaveni, Terry Evans u vule leswaku *“Glolobalayizexini yi nyikile matiko dayilema: ya fikelela misava, kambe misava ya va nghenela.”*¹ Hayi, hi 2018 hi nge he kaneti leswaku dyondzo ya le henhla emisaveni hinkwayo yi le ka xiyimo xo tsekatseka xo ka xi nga si tshama xi va kona. Swiengeteleleko swo tala eka misusumeto ya swa vanhu na ikhonomi, na politiki swi vangile xihambanisi lexikulu lexi nga ku vumbeni misava hi vuntshwa kusuka eka leswi a hi yi tivisa xiswona, leswi swi vangaka ku hlela hi vuntshwa emisaveni hinkwayo, ka xivumbeko na ntirho wa dyondzo eka vumundzuku lebyi nga riki erivaleni naswitsongo.

Philip Altbach na Hans de Wit va katsakanya mhaka leyi hi ku komisa hi ndlela leyi:

Mbango wo ndlandlamuxa dyondzo ya le henhla emisaveni hinkwayo wu cinca hi xihatla. Lowu munhu a nga wu vulaka 'nguva' yo ndlandlamuxa dyondzo ya le henhla 'eka malembe ya 25 lama hundzeke (1990–2015) lama hlawulekiseke miehleketo ya yunivhesiti naswona goza ri nga hetisisiwa kumbe, ri seketeriwa. Nkulo lowu nga pimiweku wo

ndlandlamuxa swilo swa tinxaka hinkwato eka matiko ya misava – ku katsa ku famba famba ka swichudeni hi xitalo emisaveni hinkwayo, ku ndlandlamuka ka marhavi ya tikhempasi, tidigiri to pfumeleriwa na ta nhlanguanelo, ku tirhisiwa ka Xinghezi tanihi ririmi ro dyondzisa na ndzavisiso emisaveni hinkwayo na yin'wana minchumu yotala- swi vonaka swi fikile emakumu swi nga ehlekeriwanga, ngopfungopfu eYuroopa na le “North America. Hi hlohleterile nkarhi lowu hundzeke leswaku “Trumpism” “Brexit” na ku tlakuka ka tipolitiki ta matiko na to rhurha eYuroopa

¹ Evans, T. 1995. Globalisation, post-Fordism and open and distance education. *Distance Education*, 16(2).

Swi le ku cinceni ka mbango wa dyondzo ya le henhla misava hinkwayo. Swiendleko swo landzelelana swi tiyisile ku khomiwa ka hina leswaku hi le ku voneni ka ntlhukuto wa nkoka eka ku ndlandlamuxa dyondzo ya le henhla ematikweni ya misava leswi nga ta vula ku ehleketa nakambe phurojeke hinkwayo ya tiyunivhesiti emisaveni hinkwayo.²

Vamanana na vatatana, loko ku ri ku a hi kanakana ntiyiso wa xititimende lexi, vhiki roroleri, Holobyekulu wa Britain, Teresa May, u tivisile ku hleriwa ka dyondzo ya le henhla ka lembe hinkwaro eUK, kasi New Zealand na yona hi ndlela yo fana yi tivisile “*grand conversation*” mayelana na ku pfuxetiwa ka dyondzo. Leswi swo va ntsena xiphemu xitsongo xa mhaka leyi. Mbulavurisano wa muxaka lowu i nkarhinyana wu ri kona eNorth America na Europe, naswona eka misava leyi ya ha hluvukaka ku na ku ndlandlamuka ka ku vulavula hi leswi swi nga tokotiwa, leswi tlhonthaka swiyimo leswi nga kona leswi voniwaka swi ri swa ku tshikeleriwa ka van’wana, na ku veka swivono swa hina swa dyondzo ya le henhla ya mundzuku, leyi hambanaka hi tindlela to tala na leswi hi nga swi tiva na ku swi endla kufikela sweswi, naswona leswi hi ndlela yo hlamarisa na ku engeteleleka, swi kombisaka ku cinca ko tlhelela eka maendlelo yo amukeleka, vululami bya swa vanhu na ku laveka ka dyondzo tanihi hi nchumu wa vunene eka mani na mani (na le ka

munhu ha un'we).

² Altbach, PG & de Wit, H. 2018. The challenge to higher education internationalisation. *University World News*, 23 February. Issue No. 494.

Hambileswi ku nga vuriwaka leswaku hinkwaswo swi sungule hi mpfuko wa IT, naswona ngopfungopfu hi ku nghena ka inthanete, kahlekahle swi pfunile ku paluxa ku nga yiseki emahlweni, kambe ku ri karhi ku ri na ku kula lokukulu ka ku kala ndzingano exikarhi ka vanhu emisaveni hinkwayo – ku hambana loku sweswi ku tikombaka hi ku fayelegeleka na ku hlanhlelegeleka ka mitolovelolelo ya dyondzo ya le vupeladyambu ya malembexidzana yo tala. Xikhovolelo xa kona hileswaku ku va swilo swi va swa misava hinkwayo swi nga va swi endlile leswaku misava ya hina yi va yitsongo, kambe eka ku endla sweswo swi vonaka swi sindzisile ku va hi hundzulukela eka ku va hi va eka swiyimo swo fanela, ku xaxamela na misusumeto leyi nga kona leyi nga kucetela hinkwerhu hi tindlela ta nkoka swonghasi.

Kambe leswi hinkwaswo swi vula yini eka yunivhesiti leyi hi 2018? Ku kongomisa swinene, xana swi vula yini eka ndzavisiso eka tiyunivhesiti ta hina?

Hay, mahungu lamanene hileswaku:

Ku fambafamba lokukulu eYuroopa na xikimi xa ntirhisano "Erasmus+," xi kona naswona xi tiyile- naswona xi nga kuma mali yo engetela. ESEAN- xifundza xa Nhlango wa Matiko ya Dzongavuxa ya le Exiya- xi ya eka matlhelo yo fana na Nhlango wa Yuroopa eka ku tlakusa ntwanano wa swivumbeko swa wona

swa akhademiki, ku antswisa ntiyisiso wa nkoka na ku ndlandlamuxa ku fambafamba eka xifundza na ntirhisano eka xiyenge xa wona xa dyondzo ya le henhla. 'Ku ndlandlamuxa ekaya' na ku ndlandlamuxa ku helerile swi ngehenile eka vhoekhebulari ya dyondzo ya le henhla emisaveni hinkwayo

Eka Unisa, lawa i mahungu lamanene eka nkarhi lowu hi nga eka wona wa nkoka wa ku hundzuka ku ya eka xivono xa hina xa ku va Yunivhesiti ya Afrika leyi vumbaka vumundzuku bya vanhu. Hi laveka ku va hi kurisa valavisisi va hina na swihumesiwa swa ndzavisiso, na ku endla ndzavisiso lowu fambelanaka na xiyimo xa hina, naswona lowu nga ta humesa mivuyelo ya nhluvukiso ya tiSDG (ngopfungopfu SDG 4). Kambe naswona hi tlhela hi laveka, ku ya hi qhinga ra hina na xiyimo tanihi yunivhesiti ya *ODEL* leyi amukeriwaka eka tinxaka hinkwato, ku nghenela ndzavisiso wo hlanganeriwa hi tinxaka to hambana na le ka ndzavisiso lowu nga ta engetela hi ndlela ya nkoka na ya nkhumbo, eka ntsengo wa vutivi wo tsemakanya mindzilakana naswona lowu nga ta tiyisisa ku va valavisisi va hina va ya emahlweni va fanela xiyimo tanihi swikolara leswi ntirho wa swona wu fanelaka xiyimo.

Photifoliyo ya hina ya Ndzavisiso, Tidyondzo ta Minthwaso ya le henhla, Vuengetelaswintshwa na swa Vubindzu yi nyika xivandla laha vaehleketi vo kota ku nghenisa swilo leswintshwa va kulaka kona, naswona mahungu lamanene hileswakuyi hakela miehleketo leyi nghenisiwaka. Hi ku susumetiwa hi haswimbirhi ku valanga swintshwa na ku tirhisa miehleketo yintshwa eka swiphiso swa ntiyiso swa misava, ndzavisiso eUnisa a wu endliwi hi vaxiakademiki na swichudeni swa mathwasana ntsena. Mikatoko

ya ndzavisiso ya nyikiwa nakona eka xitafu xa phurofexinali na xa
vulawuri,

³ Altbach & de Wit, ibid.

leswi swi endlaka leswaku ndzavisiso wu va ntirho wa yunivhesiti hinkwayo hakunene. Ku tinyiketela ka hina ku tlakusa vavasati, ngopfungopfu vavasati va Vantima eka ndzavisiso, i mhaka leyi hi tinyungubyisaka hi yona naswona yi veka mihandzu yo hlamarisa. Nsinya wa maendlelo ya hina i ku tiboha ku endla swo hlawuleka na nseketelo eka lava va ha nghanaka eka ntirho wo va valavisisi, valeteri lava va ha hluvukaka va valavisisi na valavisisi vo huma eka mitlawa leyi hlawuriweke. Leswi hi swona swi faneleke ku endliwa loko hi ta kota ku fikelela na ku hlula mitlhontlho ya tiko leri ra ha hluvukaka, na xilaveko xa ku va hi va na hundzuko wa ntiyiso wo hlayiseka.

Vamanana na vatatana, hi ku xiya nxaxamelo lowo leha wa vaamukeri va masagwati madyambulawa (ku na kutlula 70 wa vona), na angarhelo wa ntirho wa vona na leswi va nga swi fikelela, ndzi tshemba leswaku ndzi nga vula ndzi tiyile leswaku Unisa yi endlaka swona. Hi le ku swi koteni ku hlanganisa leswi swi bohaka swa nhluvukiso, ku fanela ku ya hi ndhawu, na ku hlangana na van'wana eka swa tikokulu na matiko hinkwawo. Naswona hinkwerhu hi nga tinyungubyisa hi swona hakunene.

Kambe ku na ntirho wukulu wu faneleke ku endliwa. Hambiloko ku ri na ku kula ko hatlisa eka leswi humesiwaka, ndzavisiso lowu humaka eAfrika wo tlulanyana 2% eka ntsengo wa misava hinkwayo, laha kwalomu ka 1% ya ntsengo wolowo yi huma

eAfrika wa le hansi ka Sahara. Xobiha hileswaku leswi a swi lulamangi kuringana. Ha boheka ku va hi va kona eka haswimbirhi swo vulavula na swa miehleketo na hi ku endla, erixakeni, eka tikokulu na le misaveni hinkwayo. Nkarhi wo endla leswi hi wowolowu.

Madyambu lawa hi hlanganele ku ta xixima vo tlhariha na vo hlawuleka swonghasi eka vuphurofexinali bya vona, ku tinyiketela ka vona ko ka ku nga hundziki eka ndzavisiso na vuengetelaswintshwa na ku humelela loku nga erivaleni loku va nga ku fikelela. Mi xumile hinkwenu ka n'wina eka ku tinyiketela na ku tinyiketa ka n'wina eka swa xikolaxipi, leswi hlamuselaka ku nga hundziki ka n'wina eka ku endla swo hlawuleka. A swi olovi ku endla milavisiso u ri karhi u dyondzisa. Swi lava leswaku u titsanyula swinene, leswi hakanyingi swi kayivetaka mindyangu ntshamiseko. Hikwalaho hi khensa mindyangu ya n'wina na van'wana va nkoka eka nseketelo wa vona na ku tinyiketa.

Eka vaamukeri va masagwati va hina madyambu lawa, hi khensa ku tinyiketela ka n'wina, matirhelo ya n'wina ya xiphurofexini na ku tinyikela ka n'wina. Hi twa hi tlakusiwile madyambu ya namuntlha ku amukela ku tikarhata ka n'wina na leswi mi nga swi fikelela. Ha mi losa, ha mi hoyozela, na ku va na n'wina eka ku tsaka na kutinyungubuya ka n'wina.

Ndza mi khensa.